

Pojedini problemi ljudskih prava u Srbiji
(izbeglice, politički procesi, prigovarači savesti)

O PROBLEMIMA IZBEGLICA U SRBIJI

1) Uopšte

Pre avgusta 1996. godine, procenjivalo se da u Srbiji ima oko 450.000 izbeglica. Nakon pada Knina i okolnih mesta u vremenu od 6. do 15. avgusta 1995. godine, još 150.000 Srba izbeglih iz Krajine u Hrvatskoj, prešlo je na teritoriju Srbije.¹ Što se smeštaja tiče, procenjuje se da je do 90% ukupne izbegličke populacije smešteno u kućama rođaka i prijatelja u SRJ, a do 10% je smešteno u oko 200 kolektivnih centara za smeštaj izbeglica.² Na konferenciji o položaju izbeglica koju su 24. i 25. novembra 1995. godine, predstavnik republičkog Komesara za izbeglice Srbije, izneo je podatak da je u pojedinim periodima i do 98% izbeglica bilo smešteno kod rođaka i prijatelja. Teritorijalni raspored izbeglica na teritoriji Jugoslavije je neravnomeran. Prema rečima zvaničnika, izbeglicama je znatno opterećenija Srbija nego Crna Gora (5% ukupne populacije Srbije čine izbeglice, dok je u Crnoj Gori taj procenat oko 0.5%). Unutar teritorije Srbije, najveći broj izbeglica smešten je na severu Srbije u Vojvodini, zatim u istočnoj i zapadnoj Srbiji, dok je najmanji broj izbeglica smešten na jugu, na Kosovu.

2) Pravni položaj izbeglica u SRJ

U trenutku izbijanja sukoba i dolaska prvih izbeglica, SFRJ je bila potpisnik Međunarodne Konvencije o statusu izbeglica od 1951. godine i Protokola od 1967. godine.³ Ovaj međunarodnopravni instrumentarij obavezuje sve sledbenice SFRJ, novonastale države, pa tako i SRJ.

Ove pravne izvore, vlasti u Beogradu smatrale su nedovoljnim da bi postupale sa izbeglicama sa područja bivše Jugoslavije. Kada je priliv izbeglica postao veći, doneti su republički propisi o izbeglicama, koji bi trebalo da se odnose samo na ove "domaće" izbeglice (izbeglice sa teritorije bivših jugoslovenskih republika). Tako je donet Zakon o izbeglicama Srbije, 1. aprila 1992. godine. S obzirom da je Zakon o izbeglicama Srbije regulisao uglavnom pitanja statusa izbeglica, ubrzo je doneta i Uredba o zbrinjavanju izbeglica, 9. aprila 1992. godine.⁴ Uredba ima za cilj da bliže

¹ Ovo su podaci Komesarijata za izbeglice Srbije. S druge strane, UNHCR u pomoći koju prikuplja i distribuira unutar granica SR Jugoslavije, polazi od cifre od 330.000 izbeglica. Takođe, po njihovim procenama, u regionu oko Knina, nije moglo biti 150.000 ljudi, već mnogo manje, smatraju da je taj talas mogao imati do 100.000 ljudi.

² Broj izbeglica u svakom od ovih kolektivnih centara kreće se od 20 do 200 ili više.

³ Međunarodni ugovori koji su ratifikovani i objavljeni primenjuju se u Jugoslaviji kao domaći savezni zakoni. Ovaj princip je važio i prema Ustavu SFRJ i prema sadašnjem Ustavu SRJ.

⁴ Ova uredba je još nekoliko puta menjana, ali ne značajno i uglavnom zbog inflacije, kako bi se iznosi novčane pomoći za izbeglice uskladili sa promenama vrednosti novca.

reguliše rad Komesarijata za izbeglice Srbije kao i vidove pružanja pomoći izbeglicama.

Crna Gora je nešto kasnije, 30. jula 1992. godine donela Uredbu o zbrinjavanju raseljenih lica.

3) Putne isprave

Od sredine decembra 1994. do proleća 1995. godine, postojala je praksa u MUP Srbije, prema kojoj je, izbeglicama sa regulisanim izbegličkim statusom od strane Komesarijata za izbeglice Srbije, bilo omogućeno da dobiju pasoš SRJ, ukoliko su Srbi. Ako nisu Srbi taj pasoš nisu mogli dobiti. Kada se radi o izbeglicama koje imaju regulisan status od strane Komesarijata za izbeglice Srbije, a po nacionalnoj pripadnosti su Muslimani ili Hrvati, MUP Srbije izdavao im je putni list za izbeglice ("karta za put u jednom pravcu"). Nije nam poznato na osnovu kojih propisa postupaju organi MUP kada odlučuju o ovim pravima, pa pretpostavljamo da se radi o uputstvima koje dolaze od starešina ovih organa. Bilo bi bolje ako bi postojao zakon ili podzakonski akt (uredba Vlade) iz kojeg bi se moglo videti o kojim se pravima radi, s obzirom da nejasna pravna situacija omogućava volutarizam i manipulacije u postupanju organa MUP. Postoji i Zakon o putnim ispravama, kojim je ova materija regulisana, međutim, sve vreme od početka rata, ovaj zakon nije primenjivan, odnosno odstupanja do kojih je u praksi dolazilo bila su tolika, da se nije moglo sa sigurnošću reći hoće li neko dobiti putnu ispravu ili ne, bez obzira šta je zakonom za određenu situaciju propisano.

Osim toga, nije nam jasno koji je motiv i koje je pravno objašnjenje za ovakvu diskriminaciju građana koji bi trebalo da sticanjem statusa izbeglice imaju jednaka prava i obaveze, dakle i jednaku (ne)mogućnost da dobiju putnu ispravu. Kako se radi o diskriminatorskoj praksi uslovljenoj nacionalnom pripadnošću izbeglica, SOS telefon je apelovao na Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Komesarijat za izbeglice Vlade Srbije, da učine dostupnim javnosti propise na osnovu kojih postupaju prilikom razmatranja zahteva izbeglica za dobijanjem putnih isprava i da prestanu da diskriminišu izbeglice prema nacionalnoj pripadnosti.

Nakon pada Zapadne Slavonije, a naročito od avgusta meseca, nakon pada Knina, položaj izbeglica je posebno otežan odlukom vlasti Jugoslavije da izbeglicama ne izdaju putne isprave. To naročito pogađa one izbeglice koje imaju rođake (najčešće decu) koji rade u inostranstvu i mogli bi da se brinu o njima. Međutim, zbog nedostatka putnih isprava izbeglice ne mogu da odu u inostranstvo. Takođe, ovaj problem pogađa i one koji bi želeli da učine nešto da zaštite svoju imovinu u Hrvatskoj, koja je na udaru hrvatskog Zakona o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom.⁵ Da bi svoju imovinu zaštitili, oni nastoje da izdaju punomoć advokatima u Hrvatskoj, ali to ne mogu ako ne oputuju u ambasadu Hrvatske u Budimpešti ili Skoplju, da bi dokumente overili. Međutim, kao da su vlasti Hrvatske i Jugoslavije sinhronizovane u naporima da to onemoguće. Vlasti Hrvatske i dalje ne ovlašćuju svoj ured u Beogradu da te poslove obavlja, a vlasti Jugoslavije ne izdaju izbeglicama pasoše, kako ne bi uspeali da odu u hrvatske ambasade u okolnim državama i obave svoje poslove.

⁵ Više o ovom Zakonu u izveštajima SOS telefona za žrtve diskriminacije.

4) Zaštita izbegličke imovine u Hrvatskoj

U Jugoslaviji je u toku akcija savezne vlade koja je formirala Komisiju za evidenciju imovine koju državljani Jugoslavije i izbeglice poseduju u Hrvatskoj. Veliku propagandnu kampanju državnih medija o ovoj akciji, međutim, nijednog trenutka nije pratilo i objašnjenje, zašto se to čini i šta će savezna vlada raditi sa ovim podacima. To otvara mesta različitim sumnjama o ciljevima cele akcije. U kojoj meri je zaista u pitanju namera da se pomogne u zaštiti te imovine, a u kojoj meri namera da ta imovina bude iskorišćena za prebijanja u deobnom bilansu između država, teško je reći. To je složen pravni problem, ali je zloupotreba, nažalost, moguća.

Vlada Srbije, 8. novembra 1995. godine, donela je Uredbu o načinu zbrinjavanja prognanih lica. U ovoj uredbi je samo rečeno da svi koji su izbegli sa teritorije tzv. Republike Srpske Krajine (dakle, izbeglice iz Hrvatske), posle 1. avgusta 1995. godine, smatraju se prognanicima (a ne izbeglicama) i imaju ista prava u pogledu smeštaja, ishrane, materijalne pomoći, zdravstvene zaštite i obrazovanja (ne spominje se i zapošljavanje), kao i izbeglice.

Postoje vidni naponi zvaničnika u Beogradu, da objasne kako hoće ovim terminom da naglase različitost načina na koji su ovi ljudi oterani u odnosu na sve ostale, jer tu, navodno, rata nije ni bilo, već je odjednom počelo bombardovanje pa su ovi ljudi bez otpora prognani (potpuno nesuvislo objašnjenje, koje se u nekoliko navrata čulo iz usta zvaničnika koji rade u Komesarijatu za izbeglice Srbije, i koje samo otkriva da ni njima nije jasno zašto ove ljude treba tako zvati, tj. da je neko drugi a ne oni doneo ovu odluku). Mi, međutim, smatramo, da razlika u imenu, nije bez značaja. Srpske vlasti često nastoje da na sve prigovore istaknu kako prognanici imaju ista prava kao i oni koji se nazivaju izbeglicama. To, prvo, nije tačno (u Uredbi o zbrinjavanju prognanih lica ne spominje se pravo na zapošljavanje, a u Zakonu o izbeglicama i to je pravo njima garantovano), a osim toga, ako bi i bilo tačno, tek onda ostaje pitanje, ako nema razlike u njihovom statusu, zašto ih se drugačije naziva. Imamo izvesne pretpostavke, da postoji namera, da ova kategorija izbeglica ima poseban tretman. Šta to tačno znači, još uvek nije sigurno ni potpuno jasno. Ali, čini se da oni jesu deo nekih i nećijih planova. Naša je pretpostavka da su vlasti u Beogradu želele da prilikom svođenja računa sa svim zaraćenim stranama, i prilikom regulisanja problema izbeglica, ova kategorija izbeglica bude drugačije tretirana. Pretpostavljamo da to ima veze i sa njihovom imovinom koju su u Hrvatskoj ostavili, a takođe i sa njihovim pravom na penzijsko, socijalno i invalidsko osiguranje, koje su svi oni zaradili u Hrvatskoj, i koje bi Hrvatska trebalo da im isplaćuje. Ne možemo biti sigurni, ali imamo pretpostavke o tome da se hteo postići nekakav dogovor sa hrvatskim vlastima o ovim licima, a koji bi išao na određenu sumu po glavi izbeglog lica, koju bi platila Hrvatska, s tim da se oni nikada više ne vrata na njenu teritoriju, bez obzira na sadržinu mirovnog sporazuma u pogledu onih koji budu imali tretman izbeglice ili raseljenih lica. Prema nekim naznakama, ova ideja nije bila daleka ni vlastima u Zagrebu.

To je u međunarodnom javnom pravu poznato kao teorija generalne supstitucije, a primenjivana je nakon II sv. rata u nekoliko međudržavnih sporazuma: npr. ugovor SR Nemačke i Izraela, zatim, ugovor koji je Tito potpisao sa Nemačkom, zatim kasnije, ugovor koji su potpisale SAD i Iran, nakon iranske krize. Suština je u sledećem: država supstituiše imovinskopravne zahteve koje njeni državljani imaju prema državi koja je nastala na teritoriji sa koje su oni izbegli, te međudržavnim ugovorom postiže sporazum sa novonastalom državom o svim pitanjima koja se odnose na međusobne imovinske odnose između država, uključujući tu imovinska

potraživanja sopstvenih građana, s tim da ta država zatim, preuzima na sebe obaveze prema svojim građanima. U praksi pomenutih ugovora, to se svodilo na "pravičnu naknadu" (s tim da je velika razlika u onome što su dobili državljani bivše Jugoslavije nakon sporazuma FNRJ i Nemačke, a to je ništa ili skoro ništa, i onoga što su dobili državljani SAD, nakon iranske krize, a to je više od onoga što je Iran platio SAD). Međutim, na nivou principa, situacija je ista, samo je razlika u faktičkom iznosu "pravične naknade". Još jednostavnije objašnjeno, radi se o tome, da se u jednom obligacionom odnosu menja dužnik i to bez saglasnosti poverioca. U jednom trenutku vam je dugovala Hrvatska, a nakon sporazuma to vam duguje Jugoslavija, a isplatiće, koliko bude i kad bude mogla. Prema finansijskoj situaciji u Jugoslaviji, to je ništa, tj. najverovatnije će biti pretvoreno u javni dug.

Naravno, da bi ovo bilo moguće, potrebno je da prvo, svi ti građani izbegli iz Hrvatske posle 1. avgusta 1995. godine, postanu državljani Jugoslavije, ali to je poseban problem (koji može biti rešen novim jugoslovenskim zakonom o državljanstvu) u koji mi ne bismo u ovom izveštaju ulazili.

5) Nezakonito mobilisanje izbeglica za rat u Bosni i Hrvatskoj

Izbeglice iz Hrvatske, a zatim i iz Bosne, bile su, tokom skoro pet ratnih godina više puta meta mobilizacije, koju je redovno sprovodilo Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije (eventualno uz pomoć Vojske Jugoslavije). Poslednja takva mobilizacija je započela 11. juna 1995. godine, i trajala je do kraja septembra 1995. godine, sa promenljivim intenzitetom. Naročito je masovna mobilizacija bila na samom početku, do kraja juna meseca, da bi kasnije bila nastavljena, ne tako otvorena, ne tako masovna, ali čini se, jednako brutalna. O tome je SOS telefon više detalja izneo u izveštaju br. 15. Kada su počeli da pristižu Krajišnici (izbeglice iz okoline Knina), i oni su mobilisani i to tako da bi ih prvo smestili sa porodicama širom Srbije, a zatim bi u roku od 48 sati dolazili milicioneri MUP Srbije i silom ih odvodili na zborna mesta, a zatim autobusima u Hrvatsku u Istočnu Slavoniju. U Istočnoj Slavoniji su bili maltretirani od strane paravojnih jedinica pod nazivom "Tigrovi", kojima komanduje Ž. R. Arkan. Obično su bivali pretučeni i tretirani kao izdajnici i krivci za pad Knina. "Prevaspitavanje" se sprovodilo i vezivanjem za stub i bičevanjem. Neki od njih, koji su bili oglašeni nesposobnim za rat, vraćeni su u Srbiju, sa teškim fizičkim a naročito psihičkim traumama.⁶ SOS telefon za žrtve diskriminacije, kao i druge nevladine organizacije u Beogradu, pokušao je da alarmira vlasti u Srbiji i da apeluje da se praksa prisilnog mobilisanja izbeglica (pravnički rečeno radi se o protivpravnom lišenju slobode pa čak i kidnapovanju, te o prisilnom

⁶ I pored demantija ovih događaja, koji je stigao od strane MUP Srbije, oglasila se (u oktobru mesecu) Stranka Srpskog Jedinstva, čiji je Arkan predsednik, konferencijom za štampu, na kojoj je potvrdila prinudno dovođenje krajiških izbeglica iz Srbije u Istočnu Slavoniju, i objasnila tretman kojim ih podvrgava, a koji se može svesti na veoma tešku psihofizičku torturu, u koju je bilo uključeno vezivanje za stub srama jer su "svojim izdajstvom doprineli padu Knina" i bičevanje. Na ovoj konferenciji je rečeno i da ove jedinice nisu paravojne, odnosno da su sve pod kontrolom Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, te da je i njihov komandant Arkan, službenik MUP Srbije.

SOS telefon se ovim povodom obratio otvorenim pismom ministru unutrašnjih poslova Srbije, Sokoloviću, sa zahtevom da ovu informaciju demantuje ili potvrdi i da javnosti objasni odnos vlasti u Srbiji i paravojnih formacija koje deluju u Hrvatskoj i Bosni a koje predvodi Arkan. Na ovaj apel, ministar je ostao nem, te do danas nije demantovao izjavu Stranke srpskog jedinstva, te je jedini zaključak da je ta informacija tačna, te da su sve ove jedinice pod direktnom kontrolom Vlade Srbije.

deportovanju izbeglica na teritoriju sa koje su izbegle, što sve zajedno predstavlja prekršaj jugoslovenskog Krivičnog zakona i Konvencije o statusu izbeglica) i maltretiranje u Istočnoj Slavoniji obustavi, međutim, nije bilo odgovora na te apele od strane zvaničnika u Srbiji.⁷

Sa početkom ofanzive muslimanske i hrvatske vojske u zapadnoj Bosni, ove izbeglice bile su odvođene i na to ratište.

NACIONALNA DISKRIMINACIJA

Iako je u elektronskim i štampanim medijima prisutna promena govora o pripadnicima različitih naroda sa teritorije SFRJ, koja više ne podstrekava međunacionalnu netrpeljivost kao u toku 1991., 1992., 1993. i većem delu 1994. godine, čini se da su rezultati slabi ili nikakvi. Naime, izgleda da se emocije koje su u ovom periodu nakupili stanovnici SRJ suviše jake i suviše obojene netrpeljivošću da bi do promene došlo i u njihovom ponašanju prema ne-Srbima. Otuda se i dalje SOS telefonu javljaju Hrvati i Muslimani sa teritorije SRJ, koji trpe različite oblike šikane.

Kada je sazrela svest u javnom mnjenju o razmerama tragedije koja je pogodila Srbe u Hrvatskoj u avgustu, pojedine opozicione stranke u Srbiji su to iskoristile, kako bi izašle sa unapred pripremljenim (da li samo za ovakve situacije?) spiskovima Hrvata u Vojvodini, koje su ponudile izbeglicama, kako bi se ovi uselili u njihove kuće. Došlo je do više incidenata u Vojvodini, koji su se kretali od "dobrovoljnog" a ustvari prisilnog prijema izbegličkih porodica u svoje domove od strane hrvatskog i mađarskog živilja, kako im se ne bi dogodilo da moraju te domove da napuste, do pretnji smrću, i progona Hrvata. Vlasti u Srbiji i Jugoslaviji (republička i savezna milicija) su prvi put u nekoliko ratnih godina, reagovali na samom početku sa jasnim saopštenjem da neće dopustiti bilo kakvo prisilno useljavanje izbeglica u bilo čije domove. U tom cilju reagovala su i posebne jedinice MUP Jugoslavije koje su obezbeđivale pojedina mesta u Vojvodini. Međutim, ipak je došlo do iseljenja određenog broja Hrvata. Napetost je trajala oko nedelju dana, nakon čega je bilo jasno da će akcija milicije biti efikasna, a ne kakva je bila u 1992. i 1993. godini (o čemu se takođe može naći podataka u ranijim izveštajima SOS telefona), pa je pritisak na starosedelačko hrvatsko i mađarsko stanovništvo Vojvodine prestao.

Do iseljavanja Hrvata je, nažalost, ipak došlo. To je, pored pritiska, rezultat i atmosfere koja je stvorena, da je sve rezultat dogovora i da oni koji ovde nisu dobrodošli, biće rado viđeni u "svojoj domovini Hrvatskoj". Koliki je broj Hrvata koji su u ovom periodu, kao i u periodu od početka rata napustili Vojvodinu, sada je teško dati, ali biće dostupan sa prvim popisom stanovništva.

Suđenja Albancima, bivšim radnicima MUP Srbije

U ovoj godini, završena su četiri velika suđenja, uglavnom Albancima (mada među njima i Turaka), bivšim radnicima MUP Srbije. Jedan je proces okončan u Peći, zatim u Gnjilanu i Prištini, da bi na kraju bio okončan i proces u Prizrenu. Svima je suđeno za slična dela, da su se udružili, kako bi formirali paralelno

⁷ Više o tome šta se sve događalo u to vreme u Srbiji, kao i šta je sve SOS telefon za žrtve diskriminacije preduzeo da spreči ovu mobilizaciju i upozori sve građane Srbije na ovaj vid kršenja prava izbeglica, videti u izveštajima SOS telefona br. 16 i 17.

Ministarstvo unutrašnjih poslova samozvane Republike Kosovo, te da su u tu svrhu formirali "trojke" za praćenje i likvidaciju viđenijih Srba.

SOS telefon pratio je deo suđenja u Prizrenu. Radi se o 44 optuženih, od kojih je polovina u pritvoru. Među njima ima i članova i rukovodilaca Turske narodne partije iz Prizrena, koji po priloženim dokazima, izgleda nemaju mnogo veze sa ostalim optuženima, ali je čini se ovo bila zgodna prilika da se o istom trošku obezglavi jedna partija. Advokati iz Beograda, koji inače saraduju sa SOS telefonom za žrtve diskriminacije bili su angažovani u odbrani pojedinih optuženih u procesu Prizrenu. To je bio prvi slučaj posle niza godina da je advokat iz Beograda bio angažovan u odbrani Albanca na Kosovu u nekom od političkih (i nepolitičkih) suđenja. U postupku je bilo više povreda prava (dokazi nisu od prvog dana bili priloženi spisima, već je to učinjeno naknadno, neposredno pred donošenje presude, kada ih je dostavila Služba državne bezbednosti. To je otežavalo i praktično činilo nemogućom odbranu od strane advokata, jer nisu imali pred sobom dokaze optužbe.

Optuženi su kao i od strane suda u Prištini i Peći,⁸ osuđeni na višegodišnje kazne zatvora (od šest meseci do 8 godina).

Problem dopisnika hrvatskih novina u Srbiji

SOS telefon je u novembru mesecu protestovao kod Ministra unutrašnjih poslova Srbije i Jugoslavije, zbog maltretiranja kojima su izloženi dopisnici hrvatskih listova iz Jugoslavije. Savezno ministarstvo informisanja odugovlači sa izdavanjem akreditacija, tako da oni uglavnom rade bez njih. Osim toga, vrlo često izloženi su različitim oblicima uznemiravanja i zbog svoje nacionalne pripadnosti i zbog posla kojim se bave. Prema informacijama SOS telefona, njihovi stanovi su često predmet premetačine (ne i pljačke) koju najverovatnije čine pripadnici službi bezbednosti. Nadležni organi nisu odgovorili na ovaj protest SOS telefona za žrtve diskriminacije.

Problemi gradjana koji putuju za Hrvatsku

U poslednjih nekoliko meseci izražena je pojava da licima koja se pojavljuju na jugoslovenskim granicama a imaju dva pasoša, jedan pasoš SFRJ, a drugi pasoš neke od novonastalih država sa teritorije bivše SFRJ, naši pogranični organi postavljaju ultimatum da se jednog od ovih dokumenata moraju odreći i oduzimaju im jedan od pasoša. Smatramo da je ovo samovoljno tumačenje propisa o putnim ispravama i da nema osnova ni u jednom od zakona koji regulišu ovu materiju.

Osim toga, pogranični organi koji kontrolišu promet na granici prema Mađarskoj, su sve ovo vreme veoma neprijatni prema onima koji putuju u Hrvatsku ili se iz nje vraćaju. Putnici su podvrgavani različitim oblicima šikane. Zadržavani su na granici po nekoliko sati (skoro je jedan autobus bio zadržan 9 sati). Sa putnicima su pripadnici Službe državne bezbednosti obavljali dugotrajne i neprijatne informativne razgovore na samoj granici. Sve podatke o putnicima i onima koje oni susreću pohranjivali su u kompjuter. Nisu dopuštali unošenje ni dnevnih novina (zabeležen je slučaj sredovečnog muškarca kome nisu dopustili da unese dnevnu novinu iz Zagreba, zbog čega je ovaj odbio da uđe na teritoriju Jugoslavije). Pretres je redovno bio tako

⁸ Sudu Gnjjlanu doneo je značajno blaže kazne, ali nismouspeli da odgonetnemo čime je to bilo motivisano. Da li to treba pripisati časnosti sudije, ili se radi o specifičnom spoljnopoličkom trenutku u kojem je presuda donošena, a koji je išao na ruku optuženima.

detaljan da su u jednom slučaju pretresali i stvari za bebu i samu bebu, tražeći valjda hrvatsku putnu ispravu ili nešto slično.

Nažalost, vlasti u Jugoslaviji ostale su neme posle naših protesta da se ovakva praksa maltretiranja putnika iz Hrvatske napusti. SOS telefon bio je prinuđen da se saopštenjem o ovom problemu obrati javnosti, kako bi svi građani bili upoznati sa praksom jugoslovenskih pograničnih organa pre nego što odluče da putuju za Hrvatsku i kako bi dodatno izvršili pritisak na jugoslovensku vladu da prestane da maltretira sopstvene građane, samo zbog činjenice što imaju rodbinu i prijatelje u Hrvatskoj. Upozoreno je i da ovo predstavlja grubo narušavanje osnovnih ljudskih prava, kao i slobode kretanja stanovništva.

POLITIČKA DISKRIMINACIJA

Pored suđenja Albancima na Kosovu, o kojima smo pisali u prethodnoj tački, koja su sva politička, proteklu godinu obeležilo je i suđenje generalu Trifunoviću i njegovim saradnicima, pukovnicima Raduškom i Popovu, koji su osuđeni na višegodišnje kazne zatvora, zato što su svoju jedinicu predali Hrvatima, nakon što je njihova kasarna u Varaždinu, na samom početku rata, 1991. godine, ostala okružena od strane više hiljada naoružanih ljudi, i kada bi svaki dalji otpor odveo u smrt više od 250 mladića u uniformama JNA, kao i mnogo veći broj ljudi sa druge strane barikade.

Nakon što je u dva sudska procesa general Trifunović oslobođen odgovornosti, pronađen je treći sudija,⁹ koji ga je osudio. Krajem 1995. godine, pojačana je akcija nezavisnih medija i nevladinih organizacija, među njima i Veća za ljudska prava Centra za antiratnu akciju, koje je osnovalo i SOS telefon, za oslobađanjem generala Trifunovića, kao i za donošenje zakona o amnestiji mladića koji su odbili da učestvuju u Dejtonskim sporazumom, upravo okončanom ratu na području bivše Jugoslavije.

Među slučajevima političke diskriminacije nalaze se i slučajevi mladića izbeglih iz BiH, koji više ne žele da učestvuju u ratu na toj teritoriji i samo traže način kako da ostanu na teritoriji SRJ kao izbeglice, ili kako da i našu zemlju napuste i odu što dalje od ratnih razaranja koja su osetili ili u kojima su učestvovali. Pravno tehnički je najlakše nazvati ih dezerterima iz Vojske tzv. Republike Srpske. Mi ih smatramo politički diskriminisanim građanima, jer se njihov politički odnos prema ratu u Bosni ili ratu u Hrvatskoj tretira kao krivično delo. O ovoj pojavi i problemima više će se saznati kada projekat Centra za antiratnu akciju iz Beograda, koji se odnosi na prigovarače savesti u ratu 1991-1995, bude završen. Za sada, SOS telefon samo nastoji da im pruži pravnu pomoć, kako bi stekli status izbeglice, ili kako bi bili zaštićeni od eventualnih posledica sopstvenog odustajanja od učešća u sukobima.

U slučajeve političke diskriminacije, ubrojali smo apele za pomoć koji su stigli od mladića izbeglih iz Jugoslavije zbog rata. Oni se sada nalaze u inostranstvu i neki od njih želeli bi da se vrate, ali se i oni i njihove porodice obraćaju nama sa molbom da im objasnimo kakva je situacija u pogledu krivične odgovornosti njihove dece. Hoće li ili neće biti podizana optužnica protiv njih, i da li je bezbedan povratak ili ne? Sa druge strane, ima poziva i od strane onih koji bi želeli da ostanu u zemljama u kojima su našli privremeno utočište, dok situacija u pogledu njihove bezbednosti u Jugoslaviji ne bude izvesna. Međutim, vlasti tih zemalja (uglavnom zapadnoevropskih) donele su odluke o njihovoj deportaciji iako nema garancija od strane jugoslovenskih vlasti da neće biti krivično gonjeni (nema ni nagoveštaja zakona o amnestiji, što mi smatramo uslovom za njihov bezbedan povratak u Jugoslaviju). Sve ove mladiće mi tretiramo kao žrtve političke diskriminacije, s obzirom da smatramo da je izbegavanje vojne obaveze u ovom ratu bio izraz njihovog političkog stava.

⁹ Sudije u prva dva postupka morala su da napuste vojno pravosuđe zbog toga što su doneli oslobađajuću presudu za generala Trifunovića.